

Odottajilla on
usein suuria tuntei-
ta tullessaan; iloa,
huolta, hätää...

Ihmeen äärellä

– ihmistä
hahmottamassa

Hannamari Honkanen (työkuvan ottanut Maj-Len Möller)

Iloinen savo-karjalainen puhetapa tempaa kuulijan mukaansa, kun Hannamari Honkanen kertoo tiestään terveydenhuoltoalalla. Lukion abiturienttivuonna hänelle valkeni, että hän haluaisi opiskella kättilöksi. Tulevana syysnä 1991 kättilöksi pääsisi opiskelemaan vain Kajaanissa, joten hän haki lasten sairaanhoitajan koulutusohjelmaan Kättilöopistolle Helsinkiin, että saisi olla "kättilötyön vaikutuspiirissä". Lastensairaanhoitajaopinnot jäivät pääsykokeessa pisteen päähän, mutta hänelle soitettiinkin yllättäen Kättilöopistolta ja kutsuttiin sinne opiskelemaan kättilöksi.

Hannamari valmistui joulukuussa 1994 syvän laman aikana. Hän teki keikkatöitä, sijaisuuksia ja osa-aikatöitä niin naistentautien osastoilla, poliklinikoilla, lasten päivystysosastolla kuin synnytysosastoilla Naistenklinikalla ja Kättilöopiston sairaalassa. Hän tutustui naisen koko elämänsäkaareen, "kohdusta hautaan". Saattohoitokin tuli tutuksi, kun osaa gynekologista syöpää sairastavia potilaita hoidettiin kuolemaan asti osastolla. Vuonna 2012 Hannamarille tarjottiin töitä Kättilöopiston sairaalan äitiyspoliklinikalta. Hän pääsi samalla sikiöseulontakoulutukseen.

– Ultraäänityön vaativuus yllätti minut. Minulla ei ole luontaisesti hyvää avaruudellista hahmotuskykyä ja pelkäsin, että entä jos en opikaan näin vaikeaa tehtävää. Onneksi kohtasin hyviä ja rohkaisevia opettajia, niin kättilöitä kuin lääkäreitä. Pikkuhiljaa kuvat selkenivät silmissäni. Huomasin, että ensimmäiset pari saataa tutkimusta meni harjoittellessa ja kollegoilta varmistusta hakiessa, mutta noin tuhannen jälkeen oma olo rentoutui. Ultraäänilaitteet ovat myös parantuneet vuosien myötä ja nyt käytössämme on

lähes pääsääntöisesti erinomaisia laitteita. Siltikään ihan kaikkia poikkeavuuksia ei päästä näkemään ultraäänessä, vaikka olisi kuinka kokenut tekijä.

"Tultiin vauvaa katsomaan"

– Sikiöseulontoihin osallistuminen on vapaaehtoista. Potilaat hakeutuvat ensin neuvolaan ja sieltä tehdään lähete ensimmäiseen sikiöseulontaultraääneen, joka tehdään raskausviikoilla 12–13. Tässä ultraäänitutkimuksessa katsotaan raskauden kesto – onpa joskus todettu, että raskaus onkin jo 33 viikolla! – onko lapsi elossa sekä sikiöiden lukumäärä. Jos odottaja toivoo, mitataan niskaturvotus. Valtaosa odottajista haluaa osallistua yhdistelmäseulontaan, jolloin potilaasta otetaan verikoe (TR1) noin raskausviikoilla 10–12, ja se yhdistetään mitattuun niskaturvotukseen. Yhdistelmäseulonta antaa riskiluvun muutamiin kromosomipoikkeavuuksiin, ja poikkeavat tulokset käsitellään odottajan kanssa Sikiötutkimusyksikössä Naistenklinikalla. Mikäli raskaus on jo pitemmällä, voidaan verinäyte (TR2) ottaa raskausviikoilla 15–16.

– Toinen ultraääni eli ns. rakenneultra tehdään raskausviikolla 19–21. Siinä tarkastellaan mm. sikiön pään, sisäelinten ja erityisesti sydämen ja raajojen rakenteita. Lisäksi katsotaan sikiön kasvu, istukan sijainti ja arvioidaan lapsiveden määrä. Tässä vaiheessa raskautta voidaan myös useimmiten nähdä sikiön sukupuoli. Rakennetutkimuksessa todetaan noin kolme neljästä sikiön merkittävästä rakennepoikkeavuudesta. Joidenkin poikkeavuuksien takia tehdään kontrolliultraäänitutkimus tai järjestetään jatkotutkimukset Sikiötutkimusyksikön toimesta ja/ tai äitiyspoliklinikalla. Jatkotutkimuksissa sel-

vitetään mahdollisten poikkeavuuksien laatu ja mahdolliset syyt sekä arvioidaan raskauden tulevaa kulkua ja syntyvän lapsen ennustetta. Poikkeavuudet tutkitaan ja käsitellään moniammatillisesti. Perheen informoinnin jälkeen perhe ja viime kädessä raskaana oleva päättää, miten tutkimustulokset vaikuttavat raskauden etene- miseen

– Poikkeavuudet tutkitaan ja käsitel- lään moniammatillisesti. Perheen infor- moinnin jälkeen perhe ja viime kädessä raskaana oleva päättää, miten tutkimus- tulokset vaikuttavat raskauden etenemi- seen. Rakennetutkimus on mahdollista tehdä myös myöhemmin, raskausviikoilla 24–26, mutta silloin raskauden keskeyt- täminen ei ole enää Suomen lain mu- kaan mahdollista, vaikka sikiöllä todetta- siinkin vaikea rakennepoikkeavuus.

Intensiivistä vuorovaikutusta

– Odottajilla on usein suuria tunteita tullessaan; iloa, huolta, hätää tai jopa kau- hua. Itse ajattelen, että minulla on hieno mahdollisuus myös “kiinnittää puolisoit- ta toisiinsa ja tulevaan lapseen” ja tukea heitä jo tässä vaiheessa kasvattajina. Jos- kus heillä on päällimmäisenä halu saada tietää, onko lapsi tyttö vai poika. Tieto voi ilahduttaa, yllättää tai toisinaan jopa suututtaa. Pysin luomaan ilmapiirin avoi- meksi tällekin keskustelulle, että vanhem- mat voisivat levollisesti ilmaista kaikenlai- sia tulevan lapsen ja vanhemmuuden he- rättämiä tunteita. Joskus saatan pilke sil- mäkulmassa sanoa vanhemmillekin, että tässä samalla hoituu tällainen ennaltaeh- käisevä lastensuojelu- ja parisuhdetyö.

Lapsen paikka ja tur- va on siinä riippukei- nussa, jota vanhemmat kannattelevat.

– Ensimmäisessä ultraäänessä pettymys voi tulla siitä, että ky- seessä onkin kesken- meno, jolloin sikiö on menehtynyt kohtuun, tai tuulimunaraskaus, jolloin sikiötä ei ole edes kehittynyt, vaikka on raskausoireita. Tällaiset tilanteet voivat olla potilaal-

le ja/ tai hänen puolisolleen hyvin häm- mentäviä, eikä niistä välttämättä ole ollut juuri mitään oireita tai “aavistuksia” etu- käteen. Yleensä näissä tilanteissa työko- kemuksen tuoma ammatillisuus ja oma elämäkokemus auttavat meitä kättilöi- tä kohtaamaan potilaita heidän vaikeas- sa hetkessään. Meillä on Bulevardin Si- kiöseulontayksikössä joka työvuorossa myös konsulttikättilö, joka voi tarvittaes- sa tulla apuun, jos vastaanotolla tarvi- taan lisäapua tai -tukea. Olemme tuos-

sa roolissa, konsulttikättilönä, kollegojam- me varten ja siinä voi auttaa esimerkiksi ottamalla listalta seuraavan potilaan, jos vaikka keskenmenopotilaan hoito vaatii enemmän aikaa. Keskenmenon jälkeen ei nykyään ole ensisijaisena hoitona kaa- vintaa, vaan ne hoidetaan pääsääntöises-

ti lääkkeellisesti. Ensimmäinen lääkeannos annetaan jo vastaanotolla. Seuraavana päivänä potilas itse ottaa toisen lääkeannoksen, neljä tablettia joko kielen alle tai emättimeen laitettuna.

– Yhdistelmäseulonnan riskirajojen täytyessä voidaan tehdä lapsivesi- tai istukanäyte tai muita näytteitä äidin verestä. Mikäli huomataan erittäin hankala poikkeavuus, perhe kutsutaan sikiötutkimusyksikköön ja keskusteluun kätilön, perinatologin ja perinnöllisyyslääkärin kanssa. Minun vastaanotollani Bulevardilla ultraäänitutkimuksessa he saattavat jo alkaa pohtimaan eettisiä kysymyksiä. En voi vastata heille, mitä minä tekisin samassa tilanteessa, vaikka he usein sitä kysyvät. Voin vain kehottaa heitä kyselemään ammattilaisilta Sikiötutkimusyksikössä ja myös itse miettimään asiaa omasta näkökulmasta. Ihmisten elämäntilanteet ja toisaalta myös toleranssi, kestävyys, ovat

kiöperustein. Lopullisen päätöksen raskauden jatkamisesta tai keskeyttämisestä perhe tekee sitten itse saamansa neuvonnan perusteella.

”Muistakaa katsoa lempeästi toisianne syvälle silmiin!”

– Kannustan ihmisiä puhumaan ajatuksistaan ja toiveistaan ja myös peloista. Pystyn useimmiten keskittymään tutkimiseen, vaikka samalla puheltaisiin. Tutkimuksen alussa kuitenkin aina “varoitin”, että sydäntä tutkiessa olen hiljaa, älkää pelästykö hiljaisuutta.

– Ensimmäisessä ultraäänessä todetaan aika useinkin kaksosraskaus yllätyksenä vanhemmille. Tämä käynnistää monenlaiset ajatusprosessit ja joskus suoranaisen tunnevyöryn. Usein voi melkein nähdä, että puolison pään päälle kertyy paksuja “huolipilviä”: auto... turvaistuimet... asunto... pärjääminen... Apua! Odottajan huolet ovat taas vähän toisen näköisiä: Kuinka minun vartaloni kestää tämän? Miten minun työni? Kuinka suureksi minä kasvankaan? Kuinka tästä selvitään? Kaksi vauvaa kasvatettavana ja syötettävänä! Riskiraskaus!

Ultraäänikuvat ottanut Hannamari Honkanen, vanhemmilta on kirjallinen julkaisulupa
Vas. vauva sormi suussa
Oik. vauva on kuulolla

niin erilaisia eri perheissä. Tällaisissa tilanteissa myös perheiden arvokysymykset tulevat pohdintaan ja ne vaikuttavat perheiden valintoihin. Jatkotutkimuksen ja -keskustelujen perusteella voi olla mahdollista saada raskaudenkeskeytys si-

– Yritän rohkaista odottajaa ja hänen puolisoaan sanoittamaan tunteitaan ja ajatuksiaan toisilleen raskauden aikana, niin sitten lapsen tai lasten syntyessä mieli on valmiina jo moneen asiaan ja mahdollisesti ylimääräiseen vaivanäköönkin. Vaikka perheen muutkin lapset ovat tärkeitä, lapsia ei kuitenkaan oteta mukaan ultraäänitutkimukseen, sillä kaikki huomio täytyy keskittää juuri tähän vauvaan, jota nyt odotetaan ja tutkitaan.

– Puhun sikiöstä yleensä vauvana. Pyrin vahvistamaan vanhempien keskinäistä yhteyttä, aikuisuutta ja selkäranka kantaa vastuuta. Joskus kerron heille vertauksen riippukeinusta kahden puun välissä: Lapsen paikka ja turva on siinä riippukeinussa, jota vanhemmat kannattelevat. Vaikeuksien keskellä voi miettiä, miten lempeästi keinusta pudotaan, jos toinen puista kaatuu tai poistuu paikalta. Rohkaisen myös perheitä herkästi hakemaan apua, jos tilanteet kumuloituvat hankaliksi. Ja arjen keskellä kannattaa aikuisten muistaa katsoa myös toisiaan lempeästi syvälle silmiin ja hoitaa omaa parisuhdettaan, koska “ensin olitte te kaksi ja sitten alkoi näitä suloisia mukuloita tulemaan”.

Ihmeen äärellä

– Iloitsen upeasta työyhteisöstä, joka kannattelee. Työkaverini ovat huippuluokan ammattilaisia, aitoja ja avoimia. Työn tekemisen olosuhteetkin ovat hyvät ja uä-koneemme pääsääntöisesti laadukkaita. Teen seulapäivinä 10–11 tutkimus-

ta. Aiemmin sekä ensimmäiseen että toiseen ultraäänitutkimukseen oli aikaa 30 min. Perusteltuamme työnjohdolle, että rakenneultraäänitutkimukseen aika ei meinaa millään riittää, asia selvitetiin ja saimme 10 minuuttia lisäaikaa eli nyt rakenneultraäänin tekemiseen on 40 minuutin aikoja. Edelleenkin aikaa ei ole liikaa, mutta toimimalla ammatillisesti, ystävällisesti ja päättäväisesti saan rajatuksi vastaanoton.

– Parasta työssäni on se, että olen jatkuvasti ihmeen äärellä. Ihmiselämän ja luomisen ihme eivät lakkaa ihastuttamasta minua, ja jaksan ihastella, miten kaikki tämä kasvu on mahdollista. Koen “outoa tenhoa” työhöni ja sen intensiiviseen vuorovaikutukseen, joka koukuttaa ja palkitsee. Olen myös nöyrällä mielellä, sillä saan oppia uutta joka päivä.

Hannamari Honkanen
Kätilö-sairaanhoitaja
Hus sikiöseulontayksikkö

Puhelinhaastattelun 26.1.2023 teki
Riitta Sointu

Lisätietoa:

- Sikiötutkimuksista: <https://www.terveyskyla.fi/naistalo/raskaus-ja-synnytys/ultra%C3%A4%C3%A4nitutkimukset-ja-siki%C3%B6seulonnat>
- Kätilöpäivät 5.5.2023 Helsingissä: <https://www.suomenkatiloliitto>
- Suomen Perinataloginen Seura: <https://www.suomenperinataloginen.seura>